

TÜRKİYE'DE ZEYTİN ÜRETİMİ VE GELECEĞİ

H. Çetin BEDESTENÇİ
K.S.Ü. Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü
Kahramanmaraş

Handan VURUŞ
Ç. Ü. Ziraat Fakültesi
Tarım Ekonomisi Bölümü
Adana

ÖZET

Dünya tarım ekonomisinde önemli bir ürün olarak kabul edilen zeytin üretiminin yaklaşık %7.5'i Türkiye'de gerçekleşmektedir. Ülkemizde zeytin üretimi yapılan alanlarda artış olmasına karşılık, üretimde de dalgalanmalar vardır. 1970 yılında 453.673 hektar olan zeytin alanları yaklaşık 1.3 kat artarak 1997 yılında 571.867 hektara ulaşmıştır. Periyodisite görülen zeytin üretiminde yıllara göre önemli düzeyde dalgalanmalar görülmekte olup, üretim miktarları 1970'te 681.000 ton, 1980'de 1.350.000 ton ve 1997'de de 520.000 ton olarak gerçekleştirilmiştir. Yağlık ve sofralık olarak yararlanılan zeytinin 1997 yılı itibariyle yaklaşık %55,78'i Ege, %11,87'si Marmara, %30,0'u Akdeniz ve %2'si de diğer bölgelerde gerçekleşmektedir. Yapılan araştırma bulgularına göre zeytin üretiminin 2010 yılında sofralık çeşitlerde 1.008.608 tona ve yağlık çeşitler de ise 1.448.783 tona ulaşılacağı tahmin edilmektedir.

OLIVE PRODUCTION AND ITS FUTURE IN TURKEY**ABSTRACT**

Olive is considered to be an important product in World's agricultural economy and approximately 7.5% of olives are produced in Turkey. Although olive production areas in Turkey is continuously increasing there is significant fluctuations in the amount of production due to perioticity. Between 1970 and 1997 the acreage have increased from 453.673 ha. to 571.867 ha. approximately 1.3 times. Olive production for years 1970, 1980 and 1997 respectively was 681.000, 1.350.000 and 520.000 tons. Olives are either crushed for oil or processed for table consumption. The olives in 1997 approximately 56% in Aegean, 12% Marmara, 30% in Mediterranean and 2% in other regions were produced. According to the current study by the year 2010 the olive production is estimated to be 1.008.608 tons for crushing and 1.448.783 tons for table consumption.

GİRİŞ

Ülkemizde tarihin ilk devrelerinden beri zeytinin kültürü yapılmaktadır. Türkiye, Dünya'daki başlıca zeytin üreticisi ülkeler arasında bulunmaktadır. 1996 yılı verilerine göre Dünya'da üretilen 2,6 milyon ton tane zeytinin %7,5'i ülkemizde üretilmektedir. Zeytinin ilk ziraatinin yapıldığı ve üründen ilk yararlanıldığı yer Akdeniz Ülkeleridir. Dünya zeytin ağacı varlığının %97'si Türkiye'nin de içinde bulunduğu Akdeniz'e kıyaslı olan ülkelerde yer almaktadır. Akdeniz'in belli başlı

zeytin üreten ülkeleri İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Tunus, Portekiz, Suriye, Fas ve Cezayir'dir (1)

Türkiye'de zeytin, gerek üretim miktarı ve gerekse ekonomik değer yönünden önemli bir üründür. Birçok botanikçi tarafından Güney Sahillerimiz zeytinin anavatanı olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de zeytin üretimi, Ege, Akdeniz ve Marmara olmak üzere coğrafi konum bakımından başlıca üç bölgede yoğunlaşmıştır. Mevcut zeytinliklerin %75'i engebeli, besin maddeleri yönünden nisbeten fakir topraklarda, %25'i ise düz ve hafif meyilli arazilerde bulunmaktadır. Engebeli yörelerde monokültür olarak yetiştirilmekte iken, düz arazilerde diğer ürünlerle iç içe, en çok da bağ, incir, şeftali, satsuma ve antepfıstığı ile karışık olarak yetiştirilmektedir (3) . Yağlık ve sofralık olarak yararlanılan zeytin, hem yüksek besin değeri olması hem de iç ve dış ticaretimize konu olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır (1) .

Bu çalışmada, 1970-1997 döneminde zeytin üretimi, ekilen alan, ağaç sayısı ve verim değerleri Türkiye geneli ve bölgeler itibariyle Tablolar halinde ortaya konulmuş ve tahminler için de ekonometrik modellerden yararlanılmıştır(3,4). Ayrıca çalışmada zeytin dış ticareti de incelenmeye çalışılmıştır.

ZEYTİN ÜRETİMİ

Türkiye'de zeytin ekilen alanlarda yıllar itibariyle bir artış söz konusudur. 1970 yılında 453.673 hektar olan zeytin alanları yaklaşık olarak 1,3 kat artarak 1997 yılında 571.867 hektara ulaşmıştır. Zeytin veriminde ise aynı dönemde değişken (dalgalı) bir yapı görülmektedir. Nitekim, 1990 yılında 150110 kg/ha olan zeytin verimi, 1990 yılında 204.710 kg/ha, 1997 yılında ise 89.180 kg/ha olarak gerçekleşmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Türkiye'de Zeytin Üretimi

Yıl	Ekilen Alan (ha)	Verim (kg/ha)	Üretim (Ton)					
			Yemeklik	%	Yağlık	%	Toplam	%
1970	453.673	150.110	81.000	11,9	600.000	88,1	681.000	100,0
1975	484.800	115.720	114.000	20,3	447.000	79,7	561.000	100,0
1980	491.667	275.580	290.000	21,5	1.060.000	78,5	1.350.000	100,0
1985	505.667	118.660	150.000	25,0	450.000	75,0	600.000	100,0
1990	537.333	204.710	337.000	30,6	763.000	69,4	1100.000	100,0
1995	542.913	948.60	206.000	40,0	309.000	60,0	515.000	100,0
1996	554.667	324.520	435.000	24,2	1.365.000	75,8	1800.000	100,0
1997	571.867	891.80	200.000	38,5	320.000	61,5	520.000	100,0

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, Çeşitli Yıllar (2)

FAO, Web Sayfası, www.fao.org (6)

Türkiye'de zeytin üretimi, 1970-1997 dönemi itibariyle Tablo 1'de verilmiştir (2). Toplam zeytin üretimine bakıldığında zeytin bitkisinin özelliği olan periyodisite olayı görülmektedir. Dolayısıyla üretim dalgalı bir yapı seyretmektedir. 1997 yılında zeytin üretimi 520.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Zeytin üretimi yemeklik ve yağlık

üretim olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Yıllar itibariyle toplam zeytin üretimi içinde yemeklik zeytin üretiminin payı artmıştır. Nitekim, 1970 yılında %11,9 olan yemeklik zeytin üretiminin payı 1997 yılında %38,5'e yükselmiştir. Yağlık zeytin üretiminde ise bunun tersi bir durum söz konusudur. Yemeklik zeytin üretimi aynı dönemde %88,1'den %61,5'e düşmüştür(3).

Periyodisite yemeklik ve yağlık zeytin çeşitlerinde hasat biçiminin de etkisi ile önemli farklılıklar göstermektedir.

Yemeklik ve yağlık zeytin üretiminin gelişimini tahmin etmek için kullanılan eşitlikler aşağıda verilmiştir. Bu eşitliklerden yararlanılarak elde edilen değerler ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

$$\begin{aligned} \text{Yemeklik zeytin üretimi} & ; \\ Y & = 260821,3 + 5583,4X + 518867,7D & R^2 = 0,73 \\ & (3,5) \quad (1,4) \quad (8,2) \\ \text{Yağlık zeytin üretimi} & ; \\ Y & = 288814,6 + 13005,2X + 626755,2D & R^2 = 0,75 \\ & (3,3) \quad (2,8) \quad (8,3) \end{aligned}$$

Tablo 2. Yemeklik ve Yağlık Zeytin Üretiminde 2010 Yılına Kadar Beklenen Gelişmeler (ton)

Yıllar	Yemeklik	Yağlık
2000	952.774.4	1.318.731.0
2005	980.691.4	1.383.757.0
2010	1.008.608.4	1.448.783.0

Bölgelere göre zeytin üretimi, 1997 yılı itibariyle ilk sırada Ege Bölgesi yer almaktadır. Ege Bölgesi'nde 1997 yılında zeytin üretimi 273.326 ton olarak gerçekleşmiştir. Ege Bölgesi'ni 147.004 ton ile Akdeniz Bölgesi ve 58.154 ton ile Marmara Bölgesi izlemektedir. Ege Bölgesi'nin toplam zeytin üretimi içindeki payı azalmakta olup bu pay 1997 yılı için %55,78'dir. Buna karşın Marmara Bölgesi'nin üretimdeki payı artmış ve 1997 yılında %30 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye'de Bölgelere Göre Zeytin Üretimi (Ton)

Bölgeler	1970	%	1980	%	1990	%	1997*	%
Ortakuzey	127	0,02	638	0,05	1.669	0,15	1.073	0,22
Ege	552.918	81,19	1.054.231	78,09	833.996	75,76	273.326	55,78
Marmara	46.784	6,87	107.935	8,00	120.058	10,91	58.154	11,87
Akdeniz	75.897	11,14	178.115	13,19	139.043	12,63	147.004	30,00
Kuzeydoğu	684	0,10	5.457	0,40	1.518	0,14	2.074	0,42
Güneydoğu	4.321	0,63	1.987	0,15	1.444	0,13	3.054	0,62
Karadeniz	187	0,03	862	0,06	1.050	0,10	1.143	0,23
Ortadoğu	27	0,00	9	0,00	91	0,01	127	0,03
Ortagüney	55	0,01	766	0,06	1.931	0,18	4.016	0,82
Toplam	681.000	100,00	1.335.000	100,00	1.100.800	100,00	489.971	100,00

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, Çeşitli Yıllar(2).

*1997 yıl il toplamaları alınarak hesaplanmıştır.

Türkiye toplamı ve alt bölgeler itibariyle zeytin üretiminde görülebilecek gelişmelerin tahmininde kullanılan eşitlikler aşağıda verilmiştir. Tahmin eşitlikleri kullanılarak elde edilen değerler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4 . Türkiye'de Bölgelere Göre Zeytin Üretiminde Beklenen Gelişmeler (ton)

Bölgeler/ Yıllar	2000	2005	2010
Türkiye	1.349.957.1	1.406.544.1	1.463.131.1
Ortakuzey	1.327.6	1.432.1	1.536.6
Ege	1.050.460.8	1.100.903.8	1.151.346.8
Marmara	76.125.8	75.961.8	75.797.8
Akdeniz	140.522.0	141.751.5	142.981.0
Kuzeydoğu	1.619.1	1.754.6	1.890.1
Güneydoğu	1.251.8	1.170.3	1.088.8
Karadeniz	1.226.0	1.358.5	1.491.0
Ortadoğu	122.7	145.2	167.7
Ortagüney	3.865.5	4.622.5	5.379.5

Türkiye ;

$$Y = 347327,2 + 11317,4X + 651790,5D \quad R^2 = 0,79$$

(4,5)   (2,7)   (9,4)

Ortakuzey ;

$$Y_1 = 208,8 + 20,9X_1 + 470,9D \quad R^2 = 0,82$$

(2,3)   (2,4)   (3,2)

Ege ;

$$Y_2 = 158195,2 + 10088,6X_2 + 579519,0 D \quad R^2 = 0,76$$

(2,1)   (2,4)   (8,6)

Marmara ;

$$Y_3 = 30525,9 - 32,8X_3 + 46616,7D \quad R^2 = 0,63$$

(3,9)   (-0,081)   (6,5)

Akdeniz ;

$$Y_4 = 75589,8 + 245,9X_4 + 57309,3D \quad R^2 = 0,53$$

(6,8)   (0,4)   (4,4)

Kuzeydoğu ;

$$Y_5 = 4496,8 + 27,1X_5 - 3717,8D \quad R^2 = 0,79$$

(11,3)   (1,6)   (-9,7)

Güneydoğu ;

$$Y_6 = 4687,0 - 16,3X_6 - 2929,9D \quad R^2 = 0,70$$

(10,6)   (-0,8)   (-7,6)

Karadeniz ;

$$Y_7 = 3188,2 + 26,5X_7 + 244,0D_1 - 3027,7D_2 \quad R^2 = 0,90$$

(9,8)   (4,7)   (1,6)   (-12,9)

Ortadoğu ;

$$Y_8 = -16,8 + 4,5X_8 \quad R^2 = 0,74$$

(-1,9)   (8,6)

Ortagüney ;

$$Y_9 = -827,9 + 151,4X_9 \quad R^2 = 0,76$$

(-3,0)   (9,2)

Zeytin ağacı sayısı 1970-1997 döneminde meyve veren ve meyve vermeyen olmak üzere Tablo 5'te incelenmiştir. 1970 yılında meyve veren zeytin ağacı sayısı 68.051 iken 1,3 kat artarak 1997 yılında 85.700 olarak gerçekleşmiştir. Meyve vermeyen ağaç sayısında ise düzenli olmamakla birlikte yine de bir artış söz konusudur. Aynı dönemde meyve vermeyen ağaç sayısı 5034'ten 10.000'e çıkmıştır. Genel olarak incelendiğinde ise zeytin ağacı sayısının 1970-1997 döneminde 1,3 kat artarak 95.700'e ulaştığı görülmektedir.

Tablo 5. Türkiye'de Zeytin Ağacı Varlığı (Adet)

Yıl	Meyve Veren	Meyve Vermeyen	Toplam
1970	68.051	5.034	73.085
1975	72.720	7.398	80.118
1980	73.750	7.500	81.250
1985	75.850	6.210	82.060
1990	80.600	5.960	86.560
1995	81.437	6.144	87.581
1996	83.200	6.540	89.740
1997	85.700	10.000	95.700

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, Çeşitli Yıllar(2).

Ülkemizin batısında, Çanakkale'den Muğla'ya kadar uzanan Ege Bölgesi zeytin ağacının en iyi yetişme şartlarına sahiptir. Körfez Bölgesi olarak ifade edilen Ayvalık, Burhaniye, Edremit ve Havran'ı içine alan havza oldukça önemli kapama zeytinliklere sahiptir. Bu yöre Türkiye ağaç varlığının %10'una sahip bulunmaktadır. Bölgede ağaçlar Marmara Bölgesine göre daha büyüktür. Memecik ve Ayvalık en önemli iki çeşidi oluşturmaktadır. Manisa'nın Akhisar yöresinde yeşil sofralık Domat ve Siyah sofralık Uslu çeşitleri ile son yıllarda yayılan Gemlik çeşidi önemli çeşitlerdir. Körfez yöresinde ise Ayvalık çeşidi bulunmaktadır. Elde edilen dane genellikle yağa işlenmekte olup, son yıllarda yapılan çalışmalarla sofralık olarak değerlendirme imkanları artırılmıştır. Bölge, Türkiye zeytinciliğinin en önemli bölümünü oluşturmakta olup, ağaç varlığının %75'ine sahiptir (2).

Akdeniz Bölgesinde zeytinciliğin geçmişi çok eskidir. Türkiye zeytin ağaç varlığının %13'ü Akdeniz Bölgesine aittir. Mahalli bazı zeytin çeşitleri yanında (Tavşan Yüreği) Ege ve Marmara Bölgesi çeşitleri yayılma göstermektedir. Ürün daha çok sofralık olarak değerlendirilmektedir. Bu bölgede zeytin diğer kültürlerin rekabeti ve baskısı altındadır.

Marmara Bölgesinde, zeytin ağaçları daha çok İznik ve Gemlik Körfezi gibi rüzgarlara kapalı yerlerde kesif olarak yerleşmiştir. Gemlik körfezi ve Mudanya'da zeytinlikler aşırı meyilli alanlara yayılmıştır. İznik Gölü çevresinde zengin topraklar ağaçların iyi bir şekilde gelişmesine imkan vermektedir. Edincik yöresinde ise zeytinlikler genelde yaşlı ağaçlardan meydana gelmiştir. Türkiye zeytin ağaç varlığının yaklaşık olarak %10'u Marmara Bölgesine aittir. Bölge tamamen salamuralık bir bölgedir. Mevcut çeşitler salamuralılığa elverişli olup sağlam her dane sofralık olarak değerlendirilmektedir. Bölgenin en iyi sofralık çeşidi "Gemlik"tir (2).

Karadeniz Bölgesi zeytincilik yönünden ekstrem şartlara sahiptir. Zonguldak'tan Artvin'e kadar aile ekonomisine dayalı zeytincilik yapılmakta ve ürün genelde sofralık olarak değerlendirilmektedir. Bölgenin toplam zeytin ağaç varlığı içindeki payı %0,24'tür.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinde zeytincilik yönünden önemli iller Gaziantep, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş'tır. Mardin ilinde de son yıllarda artış gözlenmektedir. Diğer yandan Şanlıurfa'nın eğimli, eşik arazilerinde büyük bir potansiyel bulunmaktadır. Kilis ve Nizip önemli zeytinci yöreleri oluşturmaktadır. Bölge alan yönünden büyük bir zeytinlik potansiyeline sahip olmakla birlikte, yüksek sıcaklık ve yetersiz yağışlar nedeniyle zeytinciliğin yayılması olumsuz yönde etkilenmektedir. Zeytinlikler bağ ile karışık olarak tesis edilmekte ve sonradan bağlar sökülerek zeytinlikler bırakılmaktadır. Bölgede zeytin daha ziyade yağa işlenmekte, son yıllarda bölge zeytinciliğini geliştirmek üzere daha iyi gelir getiren sofralık üretim çalışmalarına önem verilmektedir (2).

Türkiye'de bölgelere göre zeytin ağacı varlığı 1970-1997 dönemi itibarıyla Tablo 6'da incelenmiştir. Ege Bölgesi'nde yaklaşık olarak 67,9 milyon zeytin ağacı bulunmaktadır ve Ege Bölgesi ilk sırada yer almaktadır. Ege Bölgesini yaklaşık 11,9 milyon ağaç ile Akdeniz Bölgesi izlemektedir. Türkiye'de zeytin ağacı sayısındaki gelişime paralel olarak Akdeniz ve Güneydoğu bölgeleri hariç ağaç sayısında artış görülmektedir. Nitekim, Akdeniz bölgesinde 1970 yılında 12,5 milyon olan zeytin ağacı varlığı 1997 yılında 11,9 milyona düşmüştür. Güneydoğu Bölgesinde de azalma gösteren zeytin ağacı sayısı 1997 yılında 196 bin adet olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 6. Türkiye'de Bölgelere Göre Zeytin Ağacı Varlığı (1000 Adet)

Bölgeler	1970	%	1980	%	1990	%	1997*	%
Ortakuzey	44	0,06	109	0,13	148	0,17	196	0,22
Ege	53.306	72,94	59.824	73,63	65.574	75,76	67.918	75,40
Marmara	6.411	8,77	7.487	9,22	8.005	9,25	9.142	10,15
Akdeniz	12.501	17,11	13.074	16,09	12.024	13,89	11.982	13,30
Kuzeydoğu	169	0,23	167	0,21	185	0,21	192	0,21
Güneydoğu	450	0,62	208	0,26	185	0,21	196	0,22
Karadeniz	104	0,14	260	0,32	290	0,34	219	0,24
Ortadoğu	18	0,03	19	0,02	31	0,04	103	0,12
Ortagüney	78	0,11	99	0,12	115	0,13	125	0,14
Toplam	73.085	100,00	81.250	100,00	86.560	100,00	90.076	100,00

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim Çeşitli Yıllar(2).

*1997 yılı il toplamları alınarak hesaplanmıştır.

Zeytin ağaç sayısında meydana gelebilecek gelişmelerin tahmininde kullanılan eşitlikler aşağıda verilmiştir. Bazı eşitliklerde, verilerden kaynaklanan ekstrem değerlerin etkisini azaltmak için kukla değişken (dummy değişken) kullanılmıştır(4,5). Tahmin eşitliklerinden yalnızca birisi çift logaritmik formda olup diğerleri doğrusaldır.

Türkiye toplamı ;		
$Y = 74723,2 + 571,1 X$		$R^2 = 0,89$
(114,3) (14,5)		
Ortakuzey ;		
$Y_1 = 53320,9 + 4803,0 X_1$		$R^2 = 0,94$
(14,6) (21,8)		
Ege ;		
$Y_2 = 55000000 + 473421,8 X_2$		$R^2 = 0,92$
(122,4) (17,5)		
Marmara ;		
$Y_3 = 6271053 + 92115,3 X_3$		$R^2 = 0,85$
(49,8) (12,1)		
Akdeniz ;		
$Y_4 = 13000000 - 62165,3 X_4$		$R^2 = 0,55$
(73,7) (-5,7)		
Kuzeydoğu ;		
$Y_5 = 313492,9 + 1211,9 X_5 - 152327,0 D$		$R^2 = 0,96$
(49,3) (8,3) (-23,8)		
Güneydoğu ;		
$Y_6 = 345174,0 - 7324,0 X_6$		$R^2 = 0,70$
(21,9) (-7,7)		
Karadeniz ;		
$\log Y_7 = 4,944 + 0,391 \log X_7$		$R^2 = 0,71$
(90,3) (7,9)		
Ortadoğu ;		
$Y_8 = 79917,2 + 851,5 X_8 - 61952,3 D$		$R^2 = 0,77$
(7,5) (3,9) (-6,6)		
Ortagüney ;		
$Y_9 = 83208,2 + 1482,6 X_9$		$R^2 = 0,93$
(60,7) (17,9)		

Tablo 7'de tahmin eşitlikleri kullanılarak Türkiye ve alt bölgeler itibariyle hesaplanan değerler verilmiştir. Türkiye'de zeytin ağacı sayısı 2000 yılında 92427,3 olarak gerçekleşecektir. Zeytin ağaç sayısındaki artış 2010 yılında da devam edecektir.

İşletme büyüklüğüne göre zeytin üreten işletme sayısı, zeytin ekili alan, meyve veren ve vermeyen ağaç sayıları Tablo 8'de verilmiştir. Zeytin üretimi küçük ölçekli işletmelerde yoğunlaşmakta olduğu görülmektedir. 1981 yılında toplam 228.007 işletmede zeytin üretilmekte olup, bunların kapladığı alan yaklaşık olarak 3,2 milyon dekadır. Zeytin üretimi ile uğraşan işletmelerde meyve veren ağaç sayısı yaklaşık 51 milyon, meyve vermeyen ağaç sayısı ise 5 milyon adettir.

Tablo 7. Türkiye’de Bölgelere Göre Zeytin Ağacı Sayısında Beklenen Gelişmeler

Bölgeler/Yıllar	2000	2005	2010
Türkiye	92.427.300.0	95.282.800.0	98.138.200.0
Ortakuzey	202.213.9	226.228.9	250.243.9
Ege	69.676.075.0	72.043.184.0	74.410.293.0
Marmara	9.126.627.3	9.587.203.8	10.047.780.0
Akdeniz	11.072.876.0	10.762.050.0	10.451.223.0
Kuzeydoğu	198.734.8	204.794.3	210.853.8
Güneydoğu	118.130.0	81.510.0	44.890.0
Karadeniz	336.606.4	356.873.5	375.490.1
Ortadoğu	44.361.4	4.861.89	52.876.4
Ortağüney	129.168.8	136.581.8	143.994.8

Tablo 8. İşletme Büyüklüğüne Göre Zeytin Üreten İşletmeler

İşletme Büyüklüğü (da)	İşletme Sayısı	Alan (da)	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Meyve Vermeyen Ağaç Sayısı
5 den az	15.766	31.765	590.870	21.120
5-9	24.692	106.092	1.810.125	148.976
10-19	49.952	337.136	5.410.332	1.085.151
20-49	84.245	987.923	17.035.874	1.601.756
50-99	36.872	886.882	15.366.681	1.314.388
100-199	12.979	559.129	8.264.163	513.524
200-499	3.067	210.820	1.845.517	317.793
500-999	159	45.290	589.750	3.900
1000-2499	262	1.854	40.620	2.395
2500-4999	10	1.275	15.000	400
5000+	3	280	2.600	-
Toplam	228.007	3.168.446	50.971.532	5.009.403

Kaynak: DİE, 1991. Genel Tarım Sayımı, Tarımsal İşletmeler Hanehalkı Araştırma Sonuçları Ankara(2).

Türkiye’de 1990 yılına kadar zeytin ithalatına rastlanmamaktadır. 1990’dan itibaren ise ithalat süreklilik arz etmemektedir. Nitekim, 1990-1997 dönemi incelendiğinde ithalatın 20 tondan 111 tona çıktığı görülür. Bununla birlikte 1992-1994 yılları arasında zeytin ithalatı gerçekleşmemiştir. 1997 yılı ithalat değeri ise 21.000 dolardır.

Zeytin ihracatında ise, 1970-1997 döneminde süreklilik olmasına karşın düzenli bir yapı söz konusu değildir. 1970 yılında 706 ton olan zeytin ihracatı 1997 yılında 288 ton olarak gerçekleşmiştir. Zeytinin ihracat değeri ise, 1970 yılında 318.000 dolar ve 1997 yılında 291.000 dolar olmuştur (Tablo 9).

Tablo 9. Türkiye Zeytin Dış Ticareti

Yıl	İthalat(ton)	İthalat 1000\$	İhracat(ton)	İhracat (000\$)
1970	0	0	706	318
1975	0	0	21	13
1980	0	0	6.834	8.632
1985	0	0	113	80
1990	20	15	41	70
1995	98	17	45	94
1996	345	71	584	598
1997	111	21	288	291

Kaynak; FAO, Web Sayfası, www.fao.org (6).

SONUÇ

Tarihin ilk devrelerinden beri ülkemizde zeytin üretimi yapılmaktadır. Ancak zeytin üretiminde periyodisite olayının varlığı üretim miktarı üzerinde gözle görülebilir bir etki yaratmaktadır. Ülkemizde dikim ve hasat biçimlerinin periyodisiteyi en aza indireyecek çeşit ve teknikle yapılması, zeytin üretimini olumlu yönde etkileyebilecektir. Zeytin üretiminin bu sayede artması zeytin ve ürünlerinin fiyatına yansiyacak ve zeytin tüketiminin artması beklenebilecektir. Bu nedenle bölgelere uygun zeytin çeşitlerinin geliştirilmesi ile yeni tesislerin yapılması, yetiştirme ve hasat tekniğinin iyileştirilmesi sonucunda zeytin üretiminde daha iyi bir düzeye gelinebilecektir(7). Bunun için de tarımsal araştırma kuruluşlarına, üniversitelere, yayımcılara ve yetiştiricilere önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKLAR

1. TZOB, 1996, Zirai ve İktisadi Rapor 1994-1996, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No: 178, Ankara.
2. DİE, Tarımsal Yapı ve Üretim, Çeşitli Yıllar (1)
3. ANONİM. 1997. Zeytin Raporu, Meyvecilik Alt Komisyon Raporu, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyon Raporu, Yayın No:DPT:2469-ÖİK:516.
4. DRAPER, N. R. and SMITH, H., 1996. Applied Regression Analysis Jhonwiley and Sonor Inc.Newyork.
5. KMENTA, J., 1991. Elements of Econometrics The Macmillan Company Newyork.
6. FAO, Web Sayfası (www.fao.org).
7. BUSİAD, Mayıs 2000, Yapılabilirlik Çalışması Raporu Zeytincilik Sektörü Ar-Ge Merkezi ,Bursa.